

97
16

SUFFRAGETTERNA

TVÅ TECKNINGAR UR SUFFRAGETRÖRELSENS PROPAGANDA. TILL VÄNSTER "KATTEN OCH RÅTTAN", SOM ANSPELAR PÅ DEN LAG ENLIGT VILKEN HUNGERSTREJKANDE KVINNLIGA FÅNGAR KUNDE TILFÄLLIGT FRIGES FÖR ATT ÅTERINSÄTTAS I FÄNGELSE SEDAN DE ÅTERHÄMTAT SIG. TILL HÖGER EN FRAMSTÄLLNING AV VÅNGSMATNINGEN — "DEN MODERNA INKVISIONEN".

PAROLLEN "rösträtt för kvinnor" framfördes i England, liksom i många andra länder, med ständigt stigande styrka redan under 1800-talet. 1832 kom saken första gången före i parlamentet; på 1860-talet fick man en framstående talesman i John Stuart Mill och en organisation bildades; vid ett par tillfällen i slutet av århundradet nåddes på grund av

fälliga omständigheter en majoritet för reformen i underhuset. Någon parti fråga var saken inte och blev inte heller längre fram: Disraeli var för, Gladstone mot, konservativa och liberaler liksom senare arbetarpartiet var splittrade. Men medan i andra länder kvinnokravet successivt, utan större sensationer och bråk, fördes till seger, blev det i England under ett årtionde (1903—1914) propagerat under demonstrationer, upptåg och våldshandlingar, som väckte upseende och upphetsning överallt i världen. En av Mrs Pankhurst och hennes döttrar bildad förening beslöt att övergå från de ordinära politiska metoderna till handlingens propaganda; anhängarna av denna stridbara riktning blev suffragetterna, i motsats till suffragisterna, som nöjde sig med de gamla arbetsformerna.

Suffragetterna började med relativt milda medel. De demonstrerade, trängde sig in på möten och hos enskilda politiker, avbröt talare med rop och sång, kedjade fast sig vid pelare och staket i underhuset för att tvinga polisen till ingripanden. Småningom blev uppträdandet mera aggressivt: man slog sönder fönsterrutor, förstörde brevlådor, satte eld på hus; en dam sprang ut på banan vid den stora kapplöpningen i Derby och dog under hästhovarna för att driva kvinnosaken. Ministerns hus omgavs av polis, och grupper av utkastare organiserades på partimöten. Enligt Mrs

Pankhursts memoarer (*My Own Story*, 1914) satt 1906 31, 1909 156, 1912 290 suffragetter i fängelse — särskild sensation väcktes genom att de fängslade kvinnorna vägrade att äta och därför måste tvångsmatas eller släppas ut; en lag antogs för att möjliggöra tillfälligt frigivande av kvinnliga fångar, med ny intagning i fängelset sedan de återhämtat sig. Fanatismen bland de stridande kvinnorna blev allt våldsammare, och man såg i rörelsens seger en historisk omvälvning, porten till frihetens, fredens och lyckans rike. Det talades på fullt allvar om vägran att föda barn innan rösträtten var vunnen.

*Shout, shout, up with your song!
Cry with the wind for the dawn
is breaking.*

*March, march, swing you along.
Wide blows our banner and hope
is waking.*

*Forward, hark how it swells,
Thunder of freedom, the voice
of the Lord.*

HUR skall denna våldsamma rörelse förklaras, vilken betydelse hade den? En rad historiker har diskuterat frågan. Några (Dangierfield, Halévy) vill i suffragetterna — liksom i syndikalismen och de bittra konflikterna kring Irland — se symtom på något slags emotionell kris i England, en reaktion mot det alltför stillsamma och fridfulla. Det är en romantisk och i huvudsak omöjlig förklaring,

men det är begripligt att man inför något så egenartat tillgriper extravaganta tolkningar. På vissa håll har man antagit att suffragetterna gjorde en stor insats för kvinnorrätten, på andra att de väckte en irritation som fördröjde reformen.

I en nyligen utkommen, med ett högt pris belönad, bok har Roger Fulford (*Votes for Women*, Faber and Faber, 25 shilling) givit den ojämförligt bästa skildringen av rörelsen. Fulford har stor sympati för den militanta kvinnorrörelsen, men till väsentlig del blir arbetet en utrensning av överdrifter och illusioner i tidigare framställningar.

Liberalerna satt vid makten under den tid suffragetterrörelsen kulminerade. Partiet var delat i frågan; till de bestämda motståndarna hörde Asquith och — i ett senare skede — Churchill och Lloyd George. Om regeringen hade tagit parti för motionerna om kvinnorrätt, hade reformen utan tvivel genomförts redan 1906 eller 1907, men tvärtom motarbetade den eljest i många hänseenden radikala ministären de väckta förslagen. Den väsentliga orsaken — av naturliga skäl sällan redovisad — var enligt Fulford att den kvinnliga rösträtt som föreslogs skulle ha blivit en tillgång för de konservativa. Vid denna tid fanns inte allmän rösträtt för män; av en befolkning på 45 miljoner 1910 var 7,5 miljoner röstberättigade, vilket innebär att minst 30 procent av de myndiga männen var uteslutna genom skilda bestämmelser om egendoms kvalifikationer. Vad som föreslogs var att kvinnorna skulle få rösträtt på samma villkor som männen. Då endast ett relativt ringa antal kvinnor fyllde de uppställda ekonomiska kraven — främst ogifta damer och änkor med arbetsfri inkomst — skulle den reform som begärdes ha medfört att kanske en miljon kvinnor fått rösträtt. Denna miljon skulle till större delen på grund av sin ekonomiska standard ha gått till högern, och efter all sannolikhet skulle den liberala regeringen ha sopats bort. "Fröknar och änkor är tories", skrev redan lord Acton till sin vän Gladstones dotter; det var otvivelaktigt riktigt i fråga om de fröknar och änkor det här

gällde, och senare forskningar visar att det i viss mån är riktigt om fröknar och änkor över huvud. Att högern under dessa förhållanden inte klart gick in för kvinnorrätt berodde dels på att man inte gjorde läget klart för sig, dels på en allmän konservatism, från vilken det inte var lätt att omedelbart frigöra sig av taktiska skäl. Inom arbetarpartiet var man bestämt för kvinnorrätt — men endast i förening med allmän rösträtt för män.

Fulfords analys av dessa frågor leder till en reflexion som författaren underligt nog inte själv gör. Det finns, betonar han, ingen anledning att tro att kvinnorna i allmänhet var för kvinnorrätt, än mindre för suffragettmetoderna. Men av större intresse är att rörelsens styrka och aktivitet åtminstone delvis kan förklaras av att den vann relativt många anhängare bland den miljon av fröknar och änkor som direkt skulle profitera av en seger. Man möter bland de ledande slående många av denna kategori, kvinnor med hygglig "privat" inkomst, som tydligen hade arbetet inom rörelsen som huvudsaklig sysselsättning. Det på en gång lekfulla, festliga och passionerade i rörelsen förklaras delvis av att den uppbars av en exklusiv grupp, bildad, ekonomiskt oberoende och med god tid.

Den liberala ministärens hållning ledde till att suffragetterna beslöt att arbeta för de konservativa vid valen. Det har påståtts att dessa kvinnliga insatser skulle ha varit av betydande vikt. Enligt Fulford var så inte förhållandet; man kan inte peka på något fall då suffragettagitation vid ett val kan antas ha varit avgörande. Det antagliga är att hela suffragetterrörelsen snarare fördröjde än påskyndade kvinnorrätten, men att dess effekt i det hela, rent politiskt sett, var högst begränsad. Att kvinnorrörelsen fick detta inslag av heroism och martyrskap — liksom nationella och sociala rörelser av skiftande art — kan däremot ha varit av betydelse, men på ett sätt som undandrar sig mätning och bevisning.

Då första världskriget bröt ut lade suffragetterna ned sin verksamhet, och de fängslade kvinnorna fick amnesti. I slutet av kriget genomfördes utan strid praktiskt taget allmän rösträtt för män och kvinnor (den högre åldersgränsen för kvinnor bortogs några år senare). Det har ofta sagts, senast i ett annat nyligen utkommet arbete (Hobman, "Go Spin, You Jade!") att reformen skulle ha berott på kvinnornas stora insatser under kriget. Även denna föreställning avvisas av Fulford. Utvecklingen på alla områden hade vid denna tid medfört att männens monopol på rösträtt framstod som en absurditet, och England drog liksom andra länder konsekvenserna av vad som skett.

HERBERT TINGSTEN